

RÉGIÓK FELEMELKEDÉSE ÉS HANYATLÁSA REGIONÁLIS ÁTALAKULÁS A BRIT-SZIGETEKEN

(Szerkesztette: Horváth Gyula, MTA RKK Pécs, 1997. p. 440)

MÉSZÁROS NÓRA

1993-ban "Régiók Európája" címmel indult el egy új sorozat a MTA Regionális Kutatások Központja gondozásában, melynek alapvető célja, hogy bemutassa az egyes európai országok területi fejlődését, regionális politikájának sajátos vonásait. Az első kötet az olasz gazdaság térbeli folyamataival kapcsolatos tanulmányok gyűjteménye, melyeken keresztül képet kapunk a modernizációról és annak területi hatásairól. 1997-ben jelent meg "*Regionális átalakulás a Brit-szigeteken*" címmel a sorozat második kötete, mely nemcsak az Egyesült Királyság, hanem az Ír Köztársaság területi fejlődésének történeti folyamatait is bemutatja, magában foglalva e folyamat legfontosabb mozgatórugóit, a kialakult helyzet korlátait és további lehetőségeit, a közigazgatási rendszer működésének jellemzőit, valamint a regionális politika eszköz- és intézményrendszerét.

A téma aktualitásához nem fér kétség, hiszen Magyarország az Európai Unióhoz való csatlakozásra készül és a felzárkózás folyamatában fontos szempont az európai normákhoz való alkalmazkodás. Ezért nagyon hasznos lehet, az EU-hoz tartozó országok tapasztalatait figyelembe venni. Erre kiváló példa *Írország*, melynek fejlettsége, gazdasági szerkezete Magyarországhoz sok tekintetben hasonló volt. Az Európai Unióhoz történő csatlakozása és a nyitott piacgazdaság térhódítása ezen ország esetében is olyan folyamatokat indított el, mely politikai, társadalmi és gazdasági értelemben is jelentős változásokat eredményezett. A változásokra adott reakciók, ezek eredményeinek, előnyeinek és hátrányainak ismerete, a kedvező és kedvezőtlen tapasztalatok felismerése és szelektálása, adaptálása a magyarországi viszonyokhoz sok segítséget nyújthat a magyar regionális politika alakításában.

A másik ország, melyről a kötet szól, az *Egyesült Királyság*, a területi politika kialakulásának klasszikus hazája, hiszen a korai iparosodás hátrányos vonásai, a növekvő területi különbségek itt tették szükségessé elsőként a „külső” (kormányzati) beavatkozást. Az ipari depressziós válságövezetek problémájának megoldására született meg 1934-ben egy olyan törvény, mely a világon elsőként tartalmazta a kormányzati beavatkozás lehetőségét piacgazdasági viszonyok között. Anglia nemcsak ekkor, hanem a későbbi gazdasági változásokra is az elsőként reagált, melynek folyamatát és eredményeit részletesen mutatja be a kötet.

A könyv négy nagyobb egységre tagolódik. A területi fejlődéstörténeti folyamatait, a regionális fejlődési pályák elkülönülését, a regionális politikák egyedi jogi-, eszköz- és intézményrendszerét, valamint az új kihívásokat bemutató bevezető tanulmányt három nagy témakör követi.

Az első rész az 1970-es évektől napjainkig tárja fel a Brit-szigetek változó makroökonómiai folyamatait és a regionális politikája közötti összefüggéseket. Megtudhatjuk, hogy az Egyesült Királyság egyes kormányai milyen intézkedéseket hoztak az ipari térségek fejlesztésére, s hogyan ütközött a piaci racionalitás a

kormányzati célokkal. A már kialakult különbségek mérséklése nehéz feladatának bizonyult, hiszen a periféria eleve egyenlőtlen versenyre kényszerül a centrummal szemben minden területen, s erre az ördögi körre megoldást csak egy olyan állami beavatkozás jelenthet, mely nem helyettesíti a piaci alkalmazkodást, hanem elősegíti az ipar stratégiai adaptációját a megváltozott világpiacon trendekhez. A szerző ezt a folyamatot egy konkrét példán keresztül, Glasgow átalakulásán, a regionális tanács szerepének, tevékenységének leírásán keresztül érzékelteti.

Írorszában egészen más jellegű problémák merültek fel az elmúlt évtizedekben. Egyrészt földrajzi, másrészt gazdasági és politikai okok játszottak közre abban, hogy az országban nem csak az északi és a déli, hanem a nyugati és a keleti területek között is igen jelentős különbségeket tapasztalhatunk úgy nemzeti, mint regionális illetve falu-város viszonylatban is. Az ír gazdaság nem csak a brit gazdaságtól, hanem a külföldi vállalatoktól is erőteljes függésbe került. Bár a külföldi tőke befektetések ösztönzését a kormányzat azért vállalta fel, hogy a vállalkozói együttműködés révén lökést adjon a hazai cégek fejlődésének. Kérdéses, hogy ezek a sikerek valódiak vagy csak látszat-sikerként értékelhetőek-e. Az országban egyelőre még nem sikerült egy olyan hosszú távú gazdaságpolitikát kidolgozni, mely megfelelné az ország alapvető igényeinek, s stabil környezetet biztosítana a gazdaság növekedésének fenntartásához. Az egyes gazdaságfejlesztési stratégiák sikertelenségét egyes szakemberek a vállalkozói vitalitás, a belső információs hálózatok és a külső kapcsolatok hiányának tulajdonítják, míg mások az ipar ruralizálását tekintik a kudarcok okának.

A kötet második részében a *posztindusztriális korszak fejlődésének mozgatórugói* ismerhetjük meg. Elemzésre kerül a terciér szektor, az innováció, a csúcstechnológia, a külföldi tőke, a turizmus és a határmenti együttműködések regionális fejlődésben betöltött szerepe. Két angol régió (Yorkshire-Humberside és Dél-Wales) gazdasági helyzetének, fejlesztési stratégiájának leírása és értékelése mellett megismerkedhetünk egy nagyon sajátos és egyedülálló regionális együttműködés történetével is. Az utóbbi tanulmány bemutatja, hogyan reagált a Csalagút megépítésére vonatkozó döntésre egymástól teljesen eltérő gazdasági-közigazgatási szerepkörrel rendelkező régió két különböző országban, s elemzi, hogyan lehet intenzív, kölcsönös tanulási folyamat révén egy sikeres határ menti együttműködést létrehozni és fenntartani.

A harmadik rész tanulmányai révén megismerjük a *regionális politika eszközrendszerét, és a regionális szerveződések*et, részletesen tárgyalva a hatalmi megosztottság fokát, valamint a központi kormányzat és a helyi önkormányzatok törekvéseit, ezek ellentmondásait és a megoldási lehetőségeket. Az első tanulmány szerzője elemzi az 1969-ben elindított "*Urban programme*" eredményeit, annak hozzájárulását a helyi gazdaságfejlesztésben való érdekeltég megteremtéséhez ill. növeléséhez, hogy milyen távlatokat nyithat meg a kulturális ipar, mint önálló létjogosultsággal rendelkező produktív ágazat, és milyen szerepet tölt be a területi irányításban a Skótv ill. a Walesi Hivatal. A 3. fejezet felhívja a figyelmet arra is, hogy Írorszában milyen problémákat jelent, hogy a helyi önkormányzatok a szolgáltatásszervezés helyett a központi kormányzat ügynökségeként állami feladatokat látnak el és a Gaeltacht területek (városi jogállású település nélküli rurális régiók) fejlesztési koncepcióján keresztül bepillantást nyerhetünk a helyi

gazdaságfejlesztés alulról felfelé építkező ("bottom-up") stratégiájának törekvéseibe és tapasztalataiba is.

A kötet által nyújtott átfogó képből hiányzik néhány érdekes elem, mint pl. az Egyesült Királyságban méretüknél fogva is oly jelentős szerepet betöltő nemzeti parkok és az ott folyó gazdálkodás, a rurális térségek helyzetének részletesebb elemzése és az angliai turizmus szerepének bemutatása. Talán több szót érdemelt volna az Európai Unió támogatásainak szerepe, illetve a regionális marketing egyre növekvő jelentősége. Mindezek ellenére a kötet összességében alapos, részletes, mindenre kiterjedő áttekintést nyújt a Brit-szigetek regionális fejlődését érintő kérdésekről, s a pillanatnyi állapot elemzésén túl, bemutatja az idevezető utat és feltárja a továbblépés lehetőségeit is.